

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Міжнародний благодійний фонд

«Розвиток наукової психології «ФРОНЕЗИС»

НОВІА університет прикладних наук, м. Вааса, Фінляндія
Білоруський державний університет, м. Мінськ, Білорусь
Литовський університет освітніх наук, м. Вільнюс, Литва
Університет соціальних та гуманітарних наук, м. Варшава,
Польща

Університет м. Печ, Угорщина

Українська Асоціація психології освіти і розвитку

МАТЕРІАЛИ

XIX Міжнародної конференції молодих науковців

ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ: РЕЗУЛЬТАТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ (PPMSRPR)

17 березня 2017 р.

Київ

ФАКТОРИ УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Гордієнко-Митрофанова Ія Володимирівна

доктор психологічних наук

професор кафедри практичної психології

Бондар Юлія Сергіївна

аспірантка кафедри практичної психології

Кобзева Юлія Андріївна

аспірантка кафедри практичної психології

Харківський педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Старіння суспільства – це глобальна соціально-психологічна проблема. З 2010 по 2015 рік середня тривалість життя в світі виросла з 67 до 70 років. Згідно з прогнозами ООН до 2050 року чисельність населення у віці від 80 років і старше складе 392 мільйони, що більш ніж втричі перевищить нинішній показник. До того ж часу 22% населення землі, а це більше ніж 2 мільярди людей, будуть пенсіонерами. До 2100 року середня тривалість життя на планеті зросте до 83 років. Одне з перших місць за прогнозами старіння населення посідає Україна. Число українців старше 60 років до 2050 року складе 38,1% населення у порівнянні з 22% станом на 2016 рік.

Як бачимо, вік «активної старості», коли літня людина може вести повноцінне життя, буде неухильно підвищуватися. І саме тому успішна соціалізація літніх людей є однією з основних умов підтримки високої якості життя в сучасному суспільстві в цілому.

Важливим компонентом здорового старіння у людей похилого віку, на думку зарубіжних і вітчизняних вчених, є грайливість. Так, наприклад, автори опитувальника «Older Adult Playfulness Scale (OAP)» К. Ярнал [С. Yarnal] і Кс. Квейн [X. Qian] стверджують, що грайливість як стійка особистісна властивість покращує пізнавальне, емоційне, соціальне й психологічне функціонування людей похилого й старечого віку [1, 52-79]. Серед вітчизняних вчених грайливість у дорослих як стійка властивість особистості, зокрема у людей пізньої зрілості, з позиції психолінгвістичного підходу є предметом дослідження І. В. Гордієнко-Митрофанової, С. Л. Саути, Ю. С. Бондар, Ю. А. Кобзевої, В. А. Сухань.

Автори цієї роботи зробили спробу виявити компоненти грайливості за результатами психолінгвістичного експерименту з перспективою створення методики, що дозволяє діагностувати ступінь вираженості грайливості як особистісної властивості у людей пізньої зрілості. На даному етапі дослідження за допомогою психолінгвістичного експерименту виявлені універсальні й специфічні риси вербальної поведінки випробовуваних пізньої зрілості на матеріалі стимулу «грайливість» як актуальної лексеми в мовній свідомості жителів України.

Вибірку для виявлення універсальних та специфічних рис вербальної поведінки респондентів пізньої зрілості при дослідженні стимулу «грайливість» склало 392 людини: жінок – 204, чоловіків – 188. У віці 60-75 років (похилий вік) – 352 людини, 76-85 років (старечий вік) – 40 осіб. На слово-стимул «грайливість» випробовувані дали 1786 реакцій (результати по п'яти реакціям), із них не повторюються – 774 реакції, в тому числі 68 словосполучень або закінчених речень, реакцій з частотою більше 1 – 233, одиничних – 541, відмов – 0. Характерним для даної вибірки є емоційно-позитивне ставлення респондентів до стимулу «грайливість» і позитивна його оцінка.

У процесі обробки даних психолінгвістичного експерименту автори дійшли до деяких несподіваних для них самих результатів. Універсальні риси у вербальній поведінці випробовуваних були цілком передбачувані, й знайшли своє відображення в наступних лексемах: «веселість», «кошеня», «кокетство», «діти», «радість», «жарт». Вони складають більше 1% як в чоловічій, так і жіночій вибірках. Наведені вище лексеми характерні й для інших вікових груп – пізньої юності, молодості та зрілості.

До лексем, що відображають специфічні риси вербальної поведінки респондентів пізньої зрілості, були віднесені такі лексеми як «флірт», «секс», «жінка», «активність» на тій підставі, що вони є низькочастотними в даній вибірці, у той час як в інших вікових групах названі лексеми є високочастотними асоціатами. Ми це пояснили для себе психофізіологічними особливостями даного віку – зниженням сексуальної активності й посиленням десексуалізації, а також зниженням фізичної активності в цьому віці в цілому. Але пізніше звернули увагу на те, що така реакція-асоціація як «флірт», яка хоча й є низькочастотною, проте, цілком може бути замінена такою синонімічною реакцією як «кокетство». Остання є високочастотною й представлена переважно жінками. І це підштовхнуло нас зробити припущення, що можливо низька частотність реакції «секс» пояснюється швидше негативізмом суспільства щодо любові й сексу в похилому віці, що частково породжене таким явищем як агеїзм – упередження щодо людей на тій підставі, що вони старі. Агеїзм щодо сексуальності, помічають Р. Батлер [R. N. Butler] і М. Льюїс [M. I. Lewis], у своїй книзі «Любов і секс після 60», являє собою крайню форму десексуалізації: «якщо ви старі, ви – пропача людина». На думку Р. Батлера і М. Льюїса, це явище має дуже багато спільного з расизмом [2].

Адже насправді, як стверджують У. Мастерс і В. Джонсон, психічна потреба в інтимній близькості, душевному хвилюванні й насолоді не зникає з роками, а біологічні процеси старіння не несуть в собі нічого, що автоматично блокує статеву функцію [3].

Вступовно, частота проявів статевої активності знижується з роками, що не підтверджується й емпіричними даними (А. Кінсі, 1953; Дж. Ньюмен, К. Ніколс, 1960; М. Пфедер, Б. Девіс, 1972; К. Мартін, 1977). Однак, одне з найпізніших лонгітюдних досліджень, що було проведено університетом Дьюк у 1981 році, засвідчило, що характер статевої активності протягом середнього й старшого віку залишається відносно постійним і характеризується лише невеликим зниженням її інтенсивності в роботі. Зокрема, у чоловіків, яким на початку дослідження було від 66 років до 71 року, протягом наступних 6 років статева активність не знижувалася.

Таким чином, наш експеримент зі стимулом «грайливість» побічно підтвердив думку відомих сексологів і засновників геронтології (У. Мастерс, В. Джонсон, Р. Колодний, Р. Батлер, М. Льюїс, А. Кінсі, Дж. Ньюмен, К. Ніколс, М. Пфедер, Б. Девіс, К. Мартін) про те, що зниження статевої активності лише частково є умовленим загальним погіршенням здоров'я. Велику роль відіграють також і культурні традиції, усталені норми поведінки.

Отримані результати призвели до висновку, що успішна соціалізація людей пізньої зрілості на завершальному етапі їх життєвого шляху, як одна з головних умов підтримки високої якості та рівня життя в сучасному суспільстві в цілому, визначається, окрім таких факторів, як державна політика, економіка тощо, насамперед, фактором соціального оточення, а саме: наскільки ми, перебуваючи в іншій віковій групі (давайте не будемо забувати, що це є тимчасовим), готові змінити своє ставлення до людей старшого віку.

Список використаних джерел: 1. Yarnal, C., Qian, X. Older Adult Playfulness: an Innovative Construct and Measurement for Healthy Aging Research // Amer. J. of play, 2011, Vol. 4, No 1, 52-79. 2. Butler, R., Lewis, M. (1976). The New Love and Sex after 60. 3. Masters, W., Johnson, V., Kolodny, R. Human sexuality (1998).